

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระบบการบริหารงานขององค์กรใดๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือเอกชนกลไกสำคัญที่จะทำให้ดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ตั้งาม ก็คือ ผู้นำ ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการรวมถึงความคิดริเริ่ม ในการวางแผน การบริหารกำกับดูแลและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารและงานบุคคล ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดีชุมชน หน่วยงาน องค์กรระดับต่างๆ หรือแม้แต่ประเทศชาติ จำเป็นต้องมี “ผู้นำ(Leader)” ที่จะเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย(Objective and Goal) ของหน่วยงาน หรือองค์กรของตน ผู้นำมีอยู่ในทุกระดับ ตั้งแต่สังคม หรือหน่วยงานขนาดเล็กไปจนถึงองค์กรขนาดใหญ่ หรือหน่วยงานระดับชาติ

ภาวะผู้นำ (Leadership) ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและมีส่วนต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว หากองค์กรใดมีผู้นำ (Leader) หรือผู้บริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ความเชี่ยวชาญ ฯลฯ องค์กรหรือหน่วยงานนั้น ก็จะสามารถแข่งขันกับผู้อื่น และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี ภาวะผู้นำ (Leadership) คุณธรรมและจริยธรรม (Virtue and Ethics) มีความจำเป็นและมีความสำคัญมากเพียงใดต่อการบริหารและการพัฒนาชาติบ้านเมือง “วิกฤตผู้นำ” และ “วิกฤตคุณธรรมและจริยธรรม” ก่อให้เกิด “วิกฤตศรัทธา” ที่มีต่อผู้นำกลุ่มต่างๆ และผู้นำของชาติ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและเหตุการณ์รุนแรงต่างๆ มากมาย ขยายผลลุกลามไปเป็นวงกว้าง และนำไปสู่ความแตกแยกในสังคมอย่างรุนแรงอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เจือปนความขัดแย้งไม่ลงรอยของคนในชาติ กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การขับเคลื่อนทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมเกิดภาวะชะงักงันไม่มีทางออกและก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวม จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องพิจารณาและศึกษาทำความเข้าใจอย่างจริงจังเพื่อให้เห็นว่า ภาวะผู้นำ คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ควรเป็นเช่นไร จึงจะนำมาซึ่งความยอมรับนับถือ เลื่อมใส ศรัทธาและให้ความร่วมมือของคนในหน่วยงาน^๑

ภาวะผู้นำของตำรวจ (Police Leadership) นับว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การตำรวจ และลักษณะของผู้นำตำรวจ มีความแตกต่างจากผู้นำในองค์กรอื่น ๆ สืบเนื่องจาก ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของตำรวจมีความแตกต่างกับลักษณะงานชนิดอื่น ๆ เป็นอย่างยิ่ง ท่านปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ในฐานะนักวิชาการตำรวจได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับภาวะผู้นำของตำรวจไว้ว่า “ผู้นำตำรวจ ที่เป็นเลิศมีคุณลักษณะเกื้อบตายตัวว่าจะต้องเป็นผู้มีไหวพริบปัญญาสูง สภาพอารมณ์คงที่และสุขภาพร่างกายแข็งแรงเป็นผู้ที่กระตือรือร้นอย่างต่อเนื่อง และมีพลังพร้อมที่

^๑พล.อ.ท.พิทยา แสงแก้ว.ภาวะผู้นำ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร.(ออนไลน์).

จะเสาะแสวงและผูกใจบุคคลอื่นซึ่งเข้ามาติดต่อสัมพันธ์ นอกจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ผู้นำตำรวจที่ประสบความสำเร็จยังมีความสามารถที่จะปลูกฝังความเชื่อมั่น ก่อให้เกิดความภักดีและผดุงรักษาระดับความสนใจ ความกระตือรือร้นของผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างสม่ำเสมออีกด้วย”^๒

ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันคือ ผู้นำบริหารงานอย่างไม่มีเอกภาพ ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง และยึดหลักประโยชน์นิยมเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงความอยู่รอดขององค์กรหรือคนในสังคมส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดสภาพการณ์ของสภาวะผู้นำที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดซึ่งคุณธรรม จริยธรรม อันเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี จึงทำให้กลไกของการบริหารงานล้มเหลว ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อความเสื่อมและความเจริญขององค์กรหรือสังคมนั้น ๆ และบางครั้งอาจส่งผลทำให้เกิดความล่มสลายแห่งองค์กรหรือสังคมนั้น ๆ คุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี หากผู้นำขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม ย่อมทำให้ผู้นำนั้นขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ทำให้ผู้นำสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ตลอดจนการนับถือจากบุคคลต่าง ๆ ทั้งในองค์กรและในสังคมทั่วไป ดังนั้นปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำ ย่อมทำให้ผู้นำไม่เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปในองค์กรและในสังคม ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อหลักการบริหารงาน และภาพลักษณ์ขององค์กรให้เสื่อมลง และย่อมนำมาซึ่งความล่มสลายขององค์กรในอนาคตเช่นกัน

ผู้นำตำรวจก็เช่นกัน ต้องมีจรรยาบรรณและหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ มีปฏิปทาหนักแน่นในจรรยาบรรณ ย่อมทำหน้าที่บริหารงานตำรวจได้เป็นอย่างดี และสามารถยกระดับฐานะของตนให้สูงขึ้นได้เรื่อยๆ ทั้งจะสามารถนำหน่วยงานที่ตนปกครองอยู่ให้เกิดสันติสุขให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปได้ด้วย หลักธรรมทางพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการควบคุมชีวิตมนุษย์ให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขทุกระดับขั้นในสังคม ซึ่งลักษณะการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังคมปัจจุบันก็เป็นที่น่าทราบดีว่า เป็นการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงต่อภัยอันตราย คนร้ายหรือกลุ่มวัยรุ่นไม่มีความเกรงกลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีสภาพล่อแหลมระหว่างเป็นหรือตาย และข้าราชการตำรวจที่สัมผัสกับประชาชนมากที่สุด มีอิทธิพลต่อประชาชนว่าจะทำอะไรเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นก็คือ ตำรวจชั้นประทวน เสมือนหนึ่งว่าในการบริหารงานของตำรวจนั้น ผู้ที่ใช้พิจารณาตัดสินใจในการเผชิญหน้ากับปัญหาหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้ามากที่สุดก็คือ ตำรวจชั้นประทวน และข้าราชการตำรวจที่ต้องควบคุมการปฏิบัติงานของตำรวจชั้นประทวนก็คือ ตำรวจชั้นสัญญาบัตร ตามคำสั่งกรมตำรวจที่ ๑๒๑๒/๒๕๓๗ ลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ กำหนดให้มีมาตรการควบคุมและเสริมสร้างความประพฤติ และระเบียบวินัยข้าราชการตำรวจ ซึ่งได้วางมาตรการและแนวทางในการกวดขัน สอดส่องดูแลความประพฤติของผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านส่วนตัวและการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ซึ่งการแบ่งมอบการควบคุมนี้จะกระทำ

^๒ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ , การบริหารงานตำรวจ , พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียร์สโตร์, ๒๕๓๐) , หน้า ๕๑.

ในทุกชั้นยศ ทุกตำแหน่งของข้าราชการตำรวจ ข้าราชการตำรวจทุกคนจะต้องทราบว่าผู้ใดเป็นผู้ควบคุมดูแลความประพฤติและการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนเอง และตนเองจะต้องดูแลกวดขันความประพฤติและการปฏิบัติหน้าที่ราชการของผู้ใดต่อไป

สถานการณ์ปัญหาอาชกรรมในจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ.๒๕๕๓ - ๒๕๕๕) เริ่มมีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นชาวนักการเมืองระดับท้องถิ่นถูกฆ่าตาย นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ถูกคนร้ายยิงเสียชีวิต พ่อค้ายาเสพติดยิงต่อสู้เจ้าหน้าที่ตำรวจขณะเข้าจับกุม ตลอดจนกลุ่มวัยรุ่นนปาระเบิดใส่เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจจนได้รับบาดเจ็บ ฯลฯ ทำให้ข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชั้นประทวนซึ่งจะต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ในลำดับแรกมีความเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้น ดังนั้นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร จะต้องมีความรู้ในการควบคุมสั่งการตำรวจชั้นประทวน ที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาของตนและต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาของตน เพื่อให้ตำรวจผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความปลอดภัย ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ บังคับใช้กฎหมายต่อประชาชนอย่างถูกต้องเป็นธรรม ตลอดจนการบริหารงานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารงาน และควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขต คือ ศึกษาจาก แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านจักขุม (วิสัยทัศน์) ด้านวิธูโร (การจัดการ) และด้านนิสสัยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์)

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร สังกัดตำรวจภูธร จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๔๐๐ คน^๓

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ สถานีตำรวจในจังหวัดนครสวรรค์และกองบังคับการ ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ จนถึง เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๙ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ระดับความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ข้าราชการตำรวจที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ข้าราชการตำรวจที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ข้าราชการตำรวจที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ข้าราชการตำรวจที่มีชั้นยศต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ข้าราชการตำรวจที่มีตำแหน่งต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

^๓ข้อมูลจาก พ.ต.ท.ปรีชา ทองประเทือง สารวัตรกำลังพลตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ ณ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะหรือความสามารถของผู้บังคับบัญชาที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกโดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกัน ให้ร่วมมือกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของเป้าหมายที่กำหนดไว้

๑.๖.๒ ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง ภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยปาปนิกสูตร ซึ่งประกอบด้วย ๓ ด้านดังนี้

๑) ผู้นำด้านจักขุมา คือ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผล โดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด

๒) ผู้นำด้านวิริโร คือ ผู้นำที่จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการเงิน สามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่างๆ ได้หรือเข้าใจในงบการเงินที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ ในกรณีแพทย์ผ่าตัดดมสมองก็ต้องมีความเชี่ยวชาญในการผ่าตัดดมสมอง เป็นต้น คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือความชำนาญการด้านเทคนิค หรือ ทักษะทางด้านการปฏิบัติงาน

๓) ผู้นำด้านนิสสยสัมปันโน คือ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้ฝ่ายแต่ละฝ่ายในองค์กร ดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้ หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้ให้พนักงานแต่ละปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์หรือ ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์

๑.๖.๓ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร หมายถึง ข้าราชการตำรวจที่มียศร้อยตำรวจตรี ร้อยตำรวจโท ร้อยตำรวจเอก พันตำรวจตรี พันตำรวจโท พันตำรวจเอก พลตำรวจตรี พลตำรวจโท และพลตำรวจเอก

๑.๖.๔ ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ หมายถึง หน่วยงานบังคับบัญชาข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดนครสวรรค์ มีผู้ควบคุมดูแลสูงสุดคือ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๑๐.๑ ทำให้ทราบถึงระดับความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์

๑.๑๐.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

๑.๑๐.๓ ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของข้าราชการตำรวจ
ชั้นสัญญาบัตรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์